

AUTONOMIE IN SAMENSPRAAK

› EEN ACTIE(F) INTERPROFESSIEEL LEERTRAJECT GERICHT OP HET ONDERSTEUNEN VAN DE AUTONOMIE VAN CLIËNTEN IN DE VERPLEEGHUISZORG

“Je hebt mekaar ook nodig, hè. [...] Het is echt dat samenspel.”

Onderzoeksgroep ZIC Thebe

Binnen de onderzoeksgroep participeren 4 verpleegkundigen van twee ZIC afdelingen, een verpleegkundig specialist, een medewerker vanuit continu verbeteren, een lecturer practitioner, en een onderzoeker. Voor de 2e keer participeert een vierdejaars student die tegelijkertijd bezig is met afstuderen.

De student richt het afstudeeronderzoek op een onderdeel van het onderzoek 'autonomie in samenspraak'. Zo gaat zij komend half jaar in kaart brengen wat de medewerkers die het verhaal bij de cliënt ophalen hiervan leren en wat zij hieruit meenemen in de dagelijkse praktijk om de autonomie van de cliënt te bevorderen.

Inleiding

Van professionals wordt verwacht dat zij adequaat omgaan met de uitdagingen in de verpleeghuissector en werken aan kwaliteitsverbetering. Het ZonMw-gefinancierde project 'Autonomie in samenspraak: een actie(f) interprofessioneel leertraject gericht op het ondersteunen van de autonomie van cliënten in de verpleeghuiszorg' ondersteunt professionals hierin.

De vraagstelling die centraal staat is:

Hoe kan het interprofessioneel leren op de werkplek bevorderd worden, zodanig dat dit bijdraagt aan het ondersteunen van cliënten in hun autonomie?

Doelen

Het project kent de volgende doelen:

1. Het ondersteunen van de autonomie van cliënten binnen drie zorginnovatiecentra in de verpleeghuissector
2. Het ontwikkelen van binnen de verpleeghuiszorg inzetbare methodieken die interprofessioneel leren in de dagelijkse praktijk ondersteunen en zichtbaar maken
3. Het vergroten van kennis over welke structuren en methodieken (interprofessioneel) leren bevorderen en welke invloed dit heeft op de autonomie van cliënten

Looptijd project: april 2019 t/m maart 2022

Betrokken zorgorganisaties

Het project wordt uitgevoerd binnen 4 zorginnovatiecentra (ZIC). Dit zijn afdelingen waar professionals samenwerken met een grote groep studenten, cliënten en docenten. Naast zorg staan leren, opleiden, onderzoeken en innoveren centraal.

De ZIC's zijn gesitueerd in drie zorgorganisaties en hebben verschillende kenmerken:

- Thebe | woonvoorziening voor volwassenen afhankelijk van beademingszorg en een afdeling voor tijdelijke opname van cliënten met somatische beperkingen (observatie of crisisopvang)
- De Wever | geriatrische revalidatieafdeling
- Vitalis | kleinschalige woonvoorziening voor kwetsbare ouderen met problemen ten gevolge van dementie

In een latere fase van het project worden ook enkele andere reguliere afdelingen betrokken.

Ingezette verbeteractie ZIC Vitalis: praatkaarten

Het thema 'ken je cliënt' is door medewerkers als belangrijk aangemerkt om bewoners goed te kunnen verzorgen en te ondersteunen bij het maken van eigen keuzes.

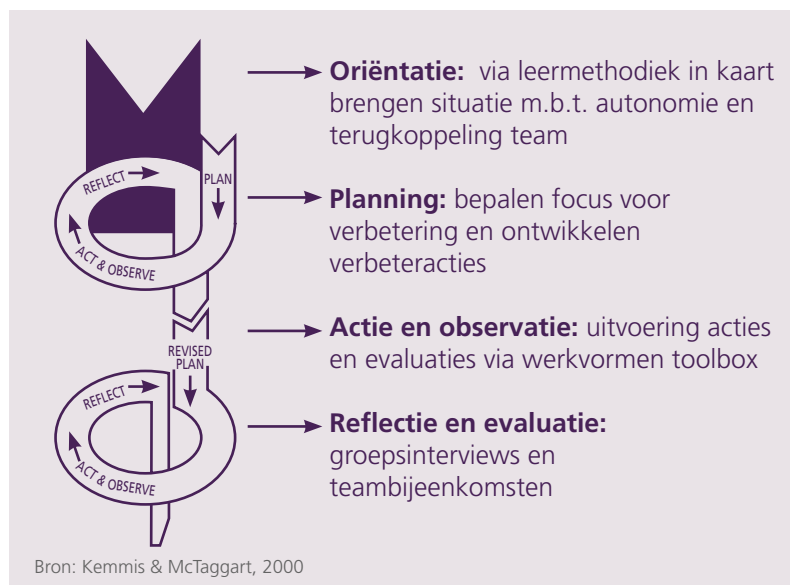
Voor elke huiskamer is er een koffer ontworpen met praatkaarten, inclusief hulpvragen rondom thema's zoals: uiterlijke verzorging, hobby's/vrije tijd/passende activiteiten, etc.

Medewerkers kunnen met behulp van de praatkaarten een gesprek voeren met een bewoner om hem of haar beter te leren kennen.

Het onderzoek

Binnen ieder ZIC wordt een participatief actieonderzoek uitgevoerd om de autonomie van cliënten te versterken. Het actieonderzoek kenmerkt zich door een cyclisch proces (zie figuur 1).

Figuur 1: cyclisch proces actieonderzoek

Een onderzoeksgroep bestaande uit een onderzoeker, professionals met verschillende achtergronden en studenten, organiseert en faciliteert dit cyclische proces van actie en reflectie.

Via leermethodieken die we speciaal hiervoor ontwikkelen, wordt onderzocht hoe cliënten en andere betrokkenen denken over de autonomie van cliënten en wat hierin beter kan. Op basis hiervan worden binnen de ZIC's verbeteracties ingezet en geëvalueerd. Om deze evaluatie en het interprofessionele leren op de werkplek te ondersteunen worden er binnen het project een aantal praktische reflectietools ontwikkeld.

Overstijgend aan het actieonderzoek dat binnen de ZIC's plaatsvindt, wordt onderzocht of en hoe de leermethodieken en de reflectietools bijdragen aan het interprofessioneel leren en samenwerken. We houden hiervoor half jaarlijkse groepsinterviews binnen de ZIC's. Ook worden de mogelijkheden voor integratie van leermethodieken en toolbox binnen het onderwijs geëvalueerd.

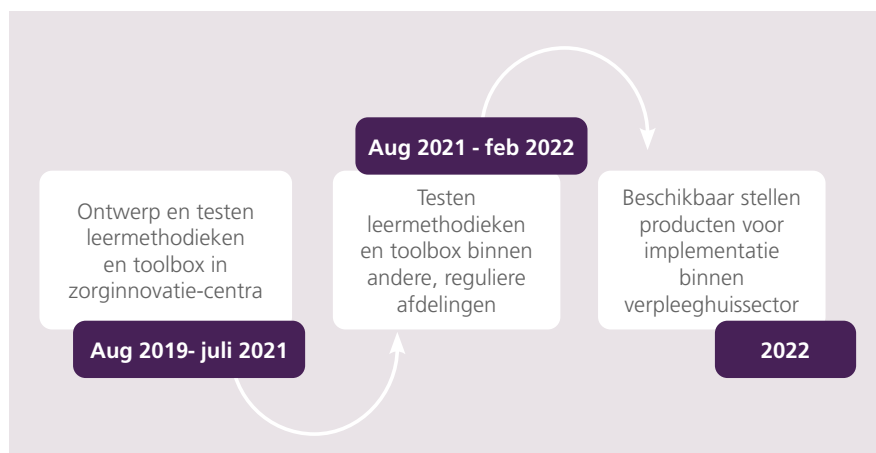
Interprofessioneel leren en samenwerken ZIC De Wever

Door studenten met een diversiteit aan opleidingsachtergronden is de methodiek 'schaduw' ingezet. Studenten hebben verschillende cliënten en zorgprofessionals gevolgd en de resultaten van dit onderzoek teruggekoppeld tijdens een bijeenkomst aan het multidisciplinaire team. Dit gaf stof tot nadenken, inhoud voor dialoog en was aanleiding voor het inzetten van vervolgacties, zoals het inzetten van een huiswerkopdracht om autonomie in het revalidatieproces te bevorderen.

Leermethodieken en toolbox

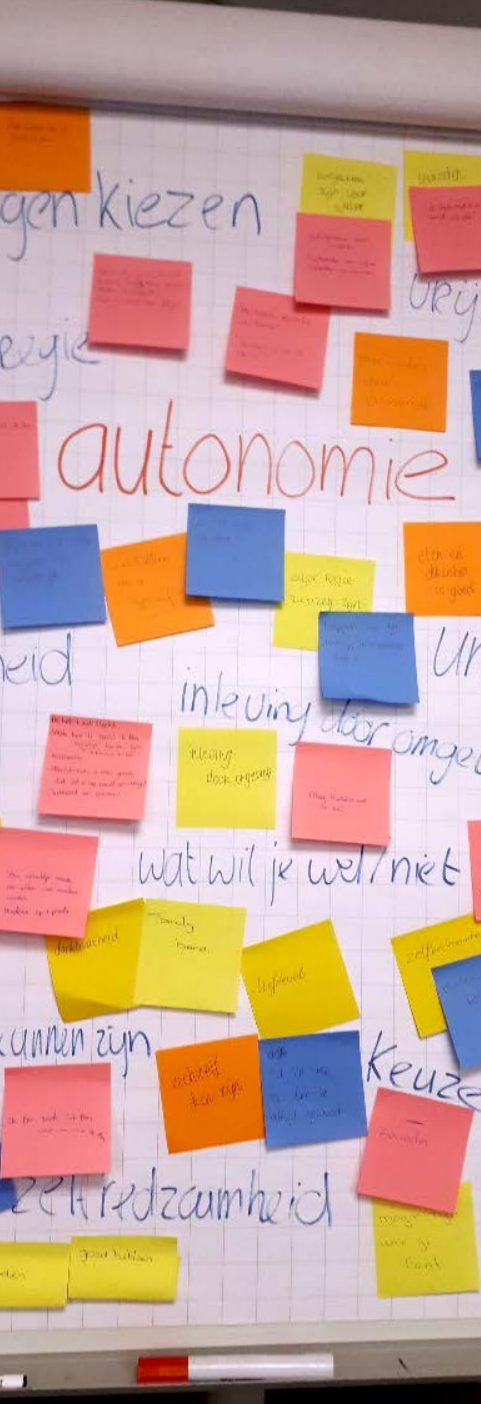
	Leermethodieken	Toolbox
Doel	- Vergroten van inzichten over (ondersteuning van) autonomie; huidige situatie in kaart brengen - Faciliteren van interprofessioneel leren en samenwerken	Faciliteren van collectieve evaluatie en reflectie en interprofessioneel leren op de werkplek
Vorm	- Schaduw (McDonald, 2005) - Ophalen van verhalen (Abma & Widdershoven, 2005) - Spiegelgesprek (Mul & Witman, 2009)	Snelle, actieve werkvormen, zoals wanddiscussie, associatie a.d.h.v. beeld of voorwerp of delen van tip en top

Tijdspad

Beoogde resultaten

- Geanonimiseerde verhalen in tekst, beeld of geluid over autonomie vanuit perspectief cliënten en professionals voor gebruik in onderwijs
- Doorontwikkelde leermethodieken voor implementatie binnen verpleeghuiszorg
- Een toolbox met snelle, actieve evaluatievormen die in dagelijkse werkprocessen ingebed kunnen worden ter bevordering van het interprofessioneel leren
- (Vak)publicaties en presentaties
- Lokaal ontwikkelde interventies om de autonomie van cliënten te vergroten

Tussentijdse bevindingen

Het project autonomie in samenspraak heeft geleid tot prototypen (testversies) van de leermethodieken en toolbox. Ook zeggen professionals (in opleiding) dat zij leren van het project.

Professionals (in opleiding):

- hebben een toegenomen inzicht in hoe autonomie door cliënten ervaren wordt door gericht te luisteren en te kijken naar wat de cliënt te zeggen heeft.

Student ZIC De Wever: "Als je schaduwet, zie je dat veel cliënten best veel alleen op de kamer zitten, als je in de zorg staat, merk je dat niet [...]. Ik heb daarom iets veranderd als ik binnenkom: iedere dienst loop ik alle kamers na, vraag even aan de cliënt hoe het gaat en heb ik even aandacht voor iedere cliënt, en niet alleen bij activiteiten. Daardoor vertellen cliënten meer hoe het met ze gaat en bijvoorbeeld ook dingen over vroeger; je leert een cliënt wat beter kennen".

- gaan vaker de dialoog aan over wat autonomie voor cliënten binnen hun afdeling betekent en beseffen dat dit vooral in 'kleine, alledaagse' dingen zit.

Verpleegkundige ZIC Thebe: "Om de cliënt de regie te geven in ochtendzorg en avondzorg wat ze dan, ja om ze dan ook de keuzes te laten maken. [...] Heel simpel of ze willen douchen of wassen in de ochtend."

- zijn zich bewuster van wat autonomie van cliënten betekent voor hun eigen handelen.

Medewerker ZIC Thebe: "Na februari ben ik wel meer gaan denken ook in het perspectief van de cliënten, van wat willen zij nou en nu met afgelopen onderzoek dat je dan wel meer naar de cliënt luistert en daar weer signalen uit oppikt".

- ervaren door een toenemend bewustzijn nieuwe (ethische) vraagstukken als het gaat over het versterken van cliënten in hun autonomie, welke zij vaak relateren aan contextuele factoren.

Medewerker Vitalis: "Als het met de cliënt (met dementie) zelf kan moet je dat zeker doen. [...] Dat is natuurlijk wel een mooi voorbeeld van een dilemma. [...] Dan zegt familie, nee hij drinkt altijd zwarte koffie, niks erin. Maar die bewoner wil in een keer koffie met suiker en melk. Ja eh, maar dat zijn dilemma's hoor".

- ervaren dat zij elkaar nodig hebben en dat interprofessioneel samenwerken bijdraagt aan het versterken van cliënten in hun autonomie.

Medewerker ZIC Thebe: "Je hebt mekaar ook nodig, hè. [...] Dat vind ik het belangrijkste, dat je alle disciplines nodig hebt om met die cliënt de goede richting in te gaan. Een fysio alleen krijgt die cliënt niet ready om naar huis te gaan en wij alleen ook niet en ergo alleen ook niet. Het is echt dat samenspel".

Meer informatie?

Zie de website [Autonomie in Samenspraak](#).

Het project Autonomie in Samenspraak wordt gefinancierd door ZonMw.

Binnen het project werkt een aantal organisaties samen: Fontys Hogeschool Mens en Gezondheid, De Wever, Thebe, Vitalis, ROC Tilburg, Summa College en Tranzo.

